

darování knihovnám a těm, kteří se o vydání autorsky zasloužili nebo jinak přispěli k tomu, že činnost LKO byla hodnotná, zajímavá a přitažlivá.

ZÁVĚREM

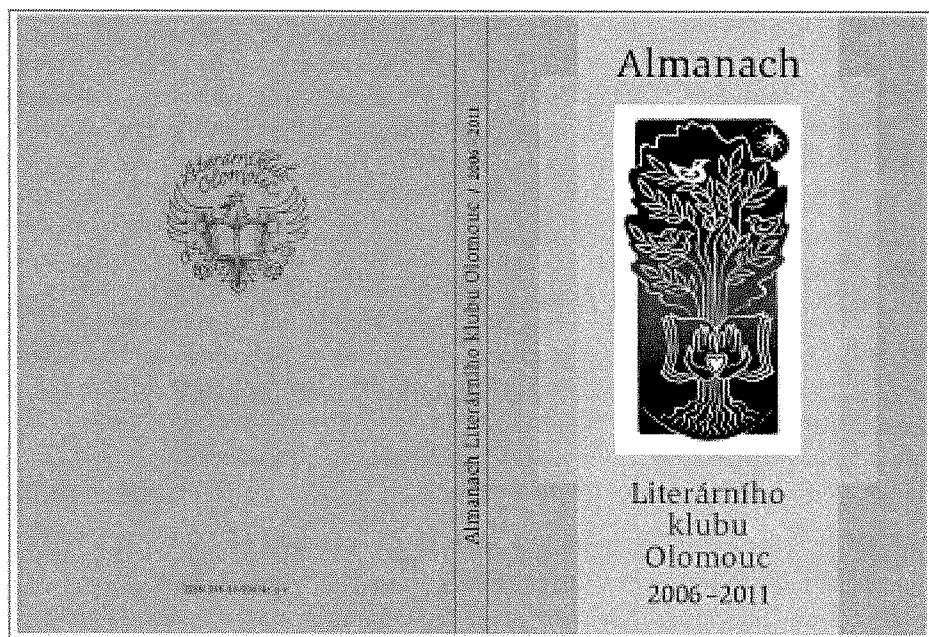
Pro činnost LKO bylo přínosné, že všechny zájezdové akce skončily přeplatkem, který zůstával k dispozici Literárnímu klubu a byl využíván k činnosti a k realizaci kolektivních edičních projektů.

Za práci a činnost v klubu nebyl přes právní odpovědnost za LKO v letech 2006–2011 nikdo honorován. Hrazeny byly pouze náklady na činnost, ale i ty mnoho aktivních členů nežádalo.

Literární klub Olomouc se v současnosti naráží na nutnost generačních proměn ve složení členské základny, ale i výboru, na zdravotní problémy a neduhy členů výboru a další svízele. Také se nejeví jako prozíravé ztotožňovat adresu LKO se soukromou adresou jeho statutárního zástupce. Řešení se hledá. Otázek přibývá...

V závěru bych rád tomuto resumé dodal i myšlenku s literárním rozměrem. Dovolím si to učinit úvodními slovy Jana Nerudy z fejetonu *Kam s ním?*

Jiřina Václavová: grafické zpracování obalu závěrečného edičního projektu s použitím grafiky a znaku LKO od Ladislava Ruska

JAKOBSONOVA POZŮSTALOST: ČEKAJÍCÍ PŘÍLEŽITOSTI*

ROBERT DITTMANN

Grant GA ČR *Kenaanské glosy ve středověkých hebrejských rukopisech s vazbou na české země* mi umožnil studovat 17. 9. – 1. 10. 2011 rukopisnou pozůstalost Romana Jakobsona na Massachusetts Institute of Technology v Bostonu.¹ Jakobsonova pozůstalost je vedena jako sbírka (collection) MC.0072, její přehledný obsah je dostupný na adrese <http://libraries.mit.edu/archives/research/collections/collections-mc/mc72.html>,² kde jsou k dispozici i podrobnější údaje o rozsahu pozůstalosti. Pro přesnější představu: starší přehledový soupis Jakobsonovy pozůstalosti z r. 2007 ve formátu PDF zabírá ne méně než 317 stran, což dobře ilustruje výjimečně plodný a dramatický Jakobsonův život.

Přestože bylo zejména v posledních letech publikováno nemálo materiálů z Jakobsonova života,³ nebyly dosud archivní materiály zdaleka vytěženy všechny. Podnětem k mé cestě byly poznámky v sekundární literatuře i samotné Jakobsonově korespondenci o tom, že Jakobson ve 40. letech téměř zcela připravil k tisku knihu o staročeských glosách v hebrejských středověkých rukopisech 11.–13. st. a že rukopis této studie má ležet právě v archivu MIT.⁴ Tato informace se částečně potvrdila.

Jakobsonova bohatá pozůstalost je poměrně dobře popsána a katalogizována, ale přesto se zpracovatelé nevyhnuli některým chybám, vzhledem k rozsáhlosti zcela pochopitelným, zejména poněkud povrchnímu zařazování rukopisných materiálů. Pro bohemistiku mají největší

* Příspěvek vznikl v rámci řešení grantu GA ČR 8406/11/0861 *Kenanské glosy ve středověkých hebrejských rukopisech s vazbou na české země*.

1 Roman Jakobson Papers, MC 72, Massachusetts Institute of Technology, Institute Archives and Special Collections, Cambridge, Massachusetts, USA. Dále zde zkracuji na Roman Jakobson Papers, MC72, číslo krabice (box) a složky (folder). Děkuji prof. L. R. Waughové, výkonné ředitelce Roman Jakobson Intellectual Trust, za povolení k publikaci materiálů.

2 Datum přístupu: 20. 9. 2011.

3 Srov. zejména práce J. Tomana, mj. Havránková–Toman (2001), Toman (1994), Toman (1995), Morávková (1997), Baran (1999), Glanc (2003), Havránková (2008). Jakobsonovým vztahům k českým zemím se dlouhodoběji věnovala P. Kuldanová, srov. např. její dizertaci *Roman Jakobson v kontextu české vědy a kultury* (Ústav slavistiky FF MU, Brno 2002). Důležitý je sb. *Litteraria humanitas IV. Roman Jakobson* (Brno 1996).

4 Není to ostatně jediný materiál eminentní důležitosti pro bohemistiku, jenž je v rukopisném stavu uložen na americké půdě. Známý paleoslavista a paleobohemista Antonín Dostál, jemuž ostatně sám Jakobson pomáhal zajistit jako mnoha dalším akademický post v USA, „[a]fter his permanent resettlement in the United States in 1969 ... worked on other large projects, two of which are now complete. One is a compendium of the Old Church Slavonic language and literature (a manuscript of 750 pages) and the other is a history of the Czech language (in a manuscript of 400 pages)” (Winner /1981-1984-1985, s. 5/). Jakobsonova druhá manželka folkloristka Svatava Pírková-Jakobsonová darovala „more than 3,000 books, hundreds of tapes and recordings, and a large collection of Czech newspapers to The University of Texas libraries“ (viz S. Monas, H. Pichova a J. Kolstí: In memoriam Svatava Pirkova Jakobson, dostupné z WWW: <http://www.utexas.edu/faculty/council/2000-2001/memorials/Jakobson/jakobson.html>, cit. 20. 10. 2011).

závažnost materiálu vztahující se k Jakobsonovu československému období a dále 40. letům. Přestože Jakobson „was actively interested in all aspects of Czech language and culture to the very end of his life“,⁵ byly přece jen jeho akademické zájmy zvláště po nástupu na Harvardskou univerzitu koncentrovány i na další oblasti.⁶ K dalšímu využití se nabízejí mj. tyto závažné materiály:⁷

1. Osobní korespondence s českými i světovými lingvisty a dalšími osobnostmi a s rodinnými příslušníky.⁸ Rozsáhlá Jakobsonova korespondence obsahuje odbornou či jinou korespondenci od É. Benvenista, H. Birnbauma, L. Bloomfielda,⁹ E. Cassirera, D. Číževského, U. Eca, M. Halleho, L. Hjelmsleva, Ch. Hocketta, A. Meilleta, V. V. Ivanova, S. Karcevského, N. S. Trubeckého, H. Kučery atd. a českých osobností M. Červenky, J. Cibulky, F. Daneše, J. Daňhelky, B. Doležala, A. Dostála, F. Dvorníka, V. Effenbergra, O. Fischera, B. Hály, R. Havla, B. Havránka, K. Horálka, I. Jelínka, M. Kopeckého, F. Kopečného, J. Krámského, J. Levého, J. Ludvíkovského, F. V. Mareše, L. Matějky, Z. Mathausera, V. Mathesia, J. Pruška, H. Ripky, M. Romportla, J. Seiferta, O. Suse, F. Svejkovského, F. Trávníčka, F. Vodičky, R. Wellka, P. Zenkla a mnoha jiných. Z rodinných příslušníků jsou zde uloženy mj. dopisy Jakobsonovy první manželky S. Haasové, Huga Haase, S. Pírkové-Jakobsonové, bratra S. Jakobsona a dalších. Korespondence je uložena v několika krabicích (zejm. box 1, 4, 39–47). Tyto materiály jsou jedinečným svědectvím o životě ruského intelektuála-emigranta ve 20. st., jemuž se česká země stala „víc než domovem“,¹⁰ ba milenkou.¹¹

2. Rukopisný náčrt o hlavních tendencích českého fonologického vývoje (sešit z 20. let, box 31, folder 26): *Основные тенденции старочеш. [скозо] Lautgeschichte*.¹²

3. Rukopisné materiály ke staročeským hebrejským glosám 11. – 13. st., konkrétně části nevydané monografie psané rusky azbukou (box 16, folder 68: *לשון כנען, язык чешских евреев в средневековьи*; katalogizováno uspořadavatelem pozůstalosti jako součást podkladů k článku z r. 1964 *The Term Canaan in Medieval Hebrew* z r. 1964), dále v jidiš (box 13, folder 58: *כנען לשון, die šprax fun čexiše jidn in mitlalter*) a další rkp. v ruštině i jidiš (např. box 13, f. 60),¹³ kartotéka glos, výpisky ze sekundární literatury a související korespondence.¹⁴ Mimořádný význam těchto glos pro paleobohemistiku spočívá mj. v tom, že patří v Jakobsonově pojetí vůbec k nejstarším pračeským a staročeským apelativním glosám,¹⁵ obsahují možná nejstarší české souvětí,¹⁶ obsahují jistě nejstarší užití češtiny pro exemplifikaci gramatických výkladů, dokládají

jinde nedoložené lexikální jednotky nebo významy atd. Snad nejstarším českým fonetikem, vyjadřujícím se zejména o hebrejské výslovnosti, ale okrajově také o kenaanské (tj. slovanské, někdy možná přímo české) fonetice,¹⁷ je Jekutiel ha-Kohen ben Jehuda, jehož působení klade jedna část tradice do Prahy 2. pol. 12. až 2. pol. 13. st.¹⁸ V Jakobsonově korespondenci se nacházejí dosud nepublikované doklady o jeho bádání nad těmito staročeskými kenaanskými glosami.

4. Rukopisná přednáška z r. 1943 o knize Egona Hostovského *Sedmkrát v hlavní úloze* byla již otištěna, ale je třeba připomenout i korespondenci s J. Voskovcem (box 32, folder 48) a deník O. Odložilíka.¹⁹

5. Rukopisné materiály k *Moudrosti starých Čechů*, zejména bibliografické údaje v excerptech, vzhledem k Jakobsonem plánovanému revidovanému vydání.²⁰

6. Rukopisné sešity přednášek z brněnského univerzitního působení ve 30. letech, např. *Vývoj spisovné ruštiny* (box 31, folder 47), *Hláskové složení ruštiny* (box 31, f. 48–52), *Hláskoslovný vývoj ruštiny* (box 31, f. 53–60), *Česká středověká poezie* (box 31, f. 72) nebo *Česká literatura raného středověku* (box 31, f. 81–82). Přestože jsou psány většinou tužkou, jsou i dnes dobře čitelné.

7. Rukopisné materiály k přednáškám z amerických a dalších univerzit, jež nebyly vydány tiskem, např. *Moyen Age tchèque* (1942; box 32, f. 40–41), *Les Allemands vués par les Slaves* (1943; box 32, f. 44), *La poesie tchécoslovaque* (1943–44; box 32, f. 51), *Czech Vowel Changes* (nesouvislé drobné poznámky k přednášce v 50. l., box 33, f. 34) ad. Plynulejší obraz o Jakobsonových názorech je narušován fragmentárností poznámek u některých z nich, např. v případě *Czech Vowel Changes* nebo v případě poznámek shromážděných pod nadpis *Linguistic Influences on Slavs* (z 50. let, box 33, f. 37–38).

8. Rukopisné poznámky k publikovaným Jakobsonovým studiím časopiseckým a knižním, dokumentující jeho pracovní metodu a široký záběr sekundární literatury.

LITERATURA

Бáран, X. – Гиндин, С. И. – Гринцер, Н. П. – Николаева, Т. М. – Руди, С. – Шумилова, Е. П. (vyd.) *Роман Якобсон: Тексты, документы, исследования. Roman Jakobson: Texts, Documents, Studies*. Москва: Российск. гос. гуманит. ун-т, 1999.

17 Za tuto zprávu děkuji Mgr. D. Polakovičovi z Židovského muzea v Praze.

18 Srov. Dittmann (2011a, v tisku).

19 K polemice, kterou Jakobson tehdy vyvolal, srov. i nověji publikované svědectví o Jakobsonově přednášce z deníků O. Odložilíka k 4. 3. 1943: „Hlavní řečník Jakobson v prorocké póze a bohorovně náladě. Vlastně jsem si uvědomil, že jsem ho v Praze nikdy neslyšel, protože na Linguistický kroužek jsem nebyl dost, nobl“. Ztrhal Hostovského na kusy. Obratně si to ulehčil tím, že mluvil o postavách románu: Jaroslavu Ondřejovi, odpovědném za Kavalského[,] a potom o Kavalském samotném, nenechávaje nití suché ani na jednom, ani na druhém. Pořád se nemohu zbavit tísnivého dojmu, když ho vidím se čtverkami papíru, či vlastně osmerkami v ruce: jarmareční věda, lze-li o vědě vůbec mluvit. Zprotivil se mi svou jízlivostí a cynismem nadobro. Mluvil několik lidí z naší strany, Voskovec, Werich, ale nejpádněji Hromádka, který usadil několika slovy i Leitnera[,] i Jakobsona.“ Odložilík (2003, s. 387).

20 Ve *Stručné zprávě o mé badatelské práci během r. 1939–1945 (Kodaň – Oslo – Uppsala – New York)* snad z podzimu 1945 píše Jakobson o *Moudrosti starých Čechů*: „zvláště její druhá, rozšířená a poznámkami opatřená verze, kterou nyní připravuji k tisku.“ Dopis Havránkovi 7. 5. 1946: „Měl jsem velikou radost, že uznale mluvil o *Moudrosti*. Dostal jsem nabídky od několika pražských nakladatelství a připravuji pro Čin rozšířenou verzi opatřenou odkazy k literatuře. Útoky Odložilíkovy a Hromádkovy byly vzteklé a nesmyslné“ cit. dle Havránková – Toman (2001, s. 25 a 49). Z novější literatury o této kontroverzi Jakobsonově knize srov. Lehár (1995) a Osolsobě (1996 – zde je i osobní svědectví, že Jakobson uvažoval o novém vydání).

5 Svědectví Morrise Halleho v soukromé emailové korespondenci dne 21. 1. 2010.

6 Jakobsonovu pracovní energii výmluvně ilustruje počet jím vedených dokončených dizertací na Harvardu za léta 1950–1960 ve srovnání s kolegy: Jakobson 16, Karpovich 4, Cizevsky 4, Setschkareff 3, Pirkova-Jakobson 3, Lunt 2, Weintraub 2, Lord 1, McLean 1, Poggioli 0. Viz *Roman Jakobson Papers*, MC72, box 2, folder 46 (zachovávám ortografii předlohy).

7 Zpracování některých z těchto materiálů chystá autor se spolupracovníky v budoucnu.

8 Mnohé materiály z korespondence již byly zpracovány, srov. pozn. 5 a 10.

9 Srov. Halle (1988).

10 V slavném přípitku české zemi r. 1969: „Česká země se stala pro mne domovem. Ale je to pro mne víc než domov ... já jsem si ... tuto zem dobrovolně za domov zvolil“ – Morávková (1997, s. 148).

11 Tak o Československu, srov. Osolsobě (1996, s. 155).

12 Vzpomeňme hodnocení M. Komárka (1996, s. 209) k té části Jakobsonových *Remarques*, která se zabývá fonologickým vývojem češtiny: „Jeho velmi stručný výklad ... patří k tomu nejlepšímu a nejvíce inspirativnímu, co bylo o těchto otázkách napsáno.“

13 Strojopis je katalogizován jako překlad článku *Řeč a písemnictví českých židů v době přemyslovské* (1957) do jidiš, ale jsou zde informace, jež český článek z r. 1957 neobsahuje.

14 Kritické shrnutí dosavadního Jakobsonova bádání o kenaanských glosách podala Uličná (2009).

15 Podle Schenkera (1995, s. 237) představují „oldest West Slavic glosses“.

16 Srov. Dittmann (2011b, v tisku).

- Dittmann, R.: Ke kenaánskému jazyku zapsanému hebrejským písmem do 14. st. Předneseno na konferenci Český jazyk a literatura – generační střet a civilizační rozdíly, Racibórz 1. – 2. 9. 2011, v tisku. 2011a.
- Dittmann, R.: Problém tzv. nejstarší české věty. Předneseno na Setkání mladých lingvistů v Olomouci 9. – 11. 5. 2011, v tisku. 2011b.
- Glanc, T.: (ed.) *Roman Jakobson. Formalistická škola a dnešní literární věda ruská*. Academia, Praha 2003.
- Halle, M. The Bloomfield-Jakobson Correspondence, 1944–1946. *Language*, 1988, roč. 46, s. 737–760.
- Havránková, M.: (ed.) *Pražský lingvistický kroužek v korespondenci*. Bohuslav Havránek, Roman Jakobson, Vilém Mathesius, Jan Mukařovský, Bohumil Trnka, Miloš Weingart. Korespondence z let 1923–1970. Academia, Praha 2008.
- Havránková, M. – Toman, J.: *Quadriolog*. Bohuslav Havránek – Zdeňka Havránková – Roman Jakobson – Svatava Pírková-Jakobsonová. Vzájemná korespondence 1930–1978. Karolinum, Praha 2001.
- Heffernan, J. – Hajdu, J. – Shteynbok, V. – Webber, D.: Roman O. Jakobson, 1896–1982: Papers, 1908–1982: Manuscript Collection – MC 72. Pdf version created 2007. Cambridge: Institute Archives and Special Collections, MIT Libraries. Soubor byl dostupný z WWW: <http://libraries.mit.edu/archives/research/collections/collections-mc/pdf/mc72.pdf>. 20. 11. 2010.
- Komárek, M.: Jakobsonův význam pro strukturální historickou fonologii. *Slovo a slovesnost*, 1996, roč. 57, s. 206–211.
- Lehár, J.: Roman Jakobson, Moudrost starých Čechů. (Nedokončená polemika o smysl českých dějin.) *Česká literatura*, 1995, roč. 43, č. 1, s. 39–56.
- Morávková, A.: (ed.) *Roman Jakobson – z korespondence*. Paseka, Praha – Litomyšl 1997.
- Odložilík, O.: *Deníky z let 1924–1948. /II. 1939–1948/*. K vyd. připravila M. Sekyrová. Editor svazku Z. Pousta. Výzkumné centrum pro dějiny vědy, Praha 2003.
- Osolsobě, I.: Malá jakobsonovská retrakce aneb o Moudrosti starých Čechů a nemoudrosti vlastní. In: Mikulášek, M. (ed.): *Litteraria humanitatis IV. Roman Jakobson*, Praha 1996, s. 155–159.
- Schenker, A. M.: *The Dawn of Slavic. An Introduction to Slavic Philology*. Yale University Press, New Haven – London 1995.
- Toman, J.: (ed.) *Letters and Other Materials from the Prague and Moscow Linguistic Circles, 1912–1945*. Michigan Slavic Publications, Ann Arbor 1994.
- Toman, J.: *The Magic of a Common Language: Mathesius, Jakobson, Trubetzkoy and the Prague Linguistic Circle*. MIT Press, Cambridge 1995.
- Uličná, L.: Roman Jakobson a staročeské glosy ve středověkých hebrejských spisech. In: Polácha, V. P. – Gvoždíak, V. (eds.): *Bobemica Olomucensia 3*. Filologica Juvenilia, Olomouc 2009, s. 13–23.
- Winner, T. G.: Foreword. In: Winner, T. G. with the assistance of Jan Kasík (eds.). *Études Byzantines*. Byzantine Studies. Vols. 8, 11, 12. Essays in the Area of Slavic Languages, Linguistics and Byzantology. A Festschrift in Honor of Antonín Dostál on the Occasion of his Seventy-Fifth Birthday. 1981, 1984, 1985, s. 1–5.

JUBILEUM OLDŘICHA ULIČNÉHO

ONDŘEJ BLÁHA

Prof. O. Uličný (* 29. 9. 1936) ledasco zažil a dovede o tom zajímavě vyprávět. Např. o svých studentských padesátých letech na olomoucké univerzitě, naplněných prvními kontakty s lingvisty a lingvistikou, ale vrchovatě také hudbou, kterou on a jeho spolužáci provozovali někdy skutečně dnem i nocí. S oblibou vypráví také o svém působení na Pedagogické fakultě v Hradci Králové a aspirantuře v Ústavu pro jazyk český v letech šedesátých – obojí bylo příjemným kontrastem následujících temných dvou desetiletí normalizace, kdy byl O. Uličný ze školství vyhozen a zaměstnán „ve fabrice“, jak říká, a posléze na různých infromatických pracovištích. Často se O. Uličný vrací právě ke své mnohaleté praxi v aplikovaných technických disciplínách, která mu – ač byla provázena všelijakými absurdními střety s totalitním režimem – pomohla rozšířit jeho odborný rozhled tím, že mu poskytla vítané podněty metodologické. Období zkoušek a nepřízně režimu tedy O. Uličného, jak se zdá, po odborné i osobní stránce ještě posílilo – mj. získal zkušenosti jako překladatel z ruštiny a dotvořil si svůj názorový a hodnotový profil –, takže mohl po r. 1989 náležitě rozvinout své lingvistické i organizační schopnosti na univerzitách v Praze, Liberci, Olomouci i v zahraničí.¹

Příběhy a postřehy ze života, které O. Uličný vypráví, vynikají trefnou charakteristikou postav – a nápadně se v nich, i když ne zrovna často, objevuje charakteristika „to byl taky takový věčný muž“. Je to charakteristika nanejvýš uznalá – O. Uličný ji vztahuje na ty kolegy a přátele, kteří si přes všechny nástrahy a protivenství života, nevyjímaje přirozený proces stárnutí, uchovali intelektuální svěžest, názorovou určitost a činorodost, zaměřenou k prospěchu oboru. Lidé, kteří O. Uličného jako kolegu nebo učitele znají, jistě nebudou pochybovat o tom, že by výše uvedená charakteristika mohla velmi dobře vystihovat i jeho samotného.²

O. Uličný jako lingvista i jako člověk je – v dobrém smyslu toho slova – individualista, který se nenechá unášet nějakými „proudy“ či „směry“, pokud se s nimi sám dokonale nesrovnává. Příkladem Uličného individualismu může být už jeho první knižní syntéza, metodologicky originální knižní monografie *Instrumentál v struktuře české věty*, kterou dopsal a s pomocí přátel vydal právě v „temných“ letech po svém vyhazovu ze školství. O. Uličný interpretuje kategorii pádu jako morfologickou realizaci sému, který usouvztazňuje participanty větněsemantické struktury, a popisuje jednotlivé české a slovanské pády (nepochybně inspirován svou infromatickou

1 Blíže o životě a lingvistickém profilu O. Uličného in ČERNÝ, Jiří – HOLEŠ, Jan et al. Kdo je kdo v dějinách české lingvistiky. Praha: Libri, 2008, s. 665n.

2 Charakteristická dikce O. Uličného jako vypravěče je (spolu s množstvím životopisných detailů) věrně zachycena in CHROMÝ, Jan – LEHEČKOVÁ, Eva, eds. Rozhovory s českými lingvisty. 1. díl. Praha: Dauphin, 2007, s. 292–329.